

Aleg. 372

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie podniesienia chowu koni.

Wysoki Sejmie!

W czasie ostatniej sesji na posiedzeniach z dnia 4. i 11. listopada 1904 r. powziął Wysoki Sejm szereg uchwał w sprawie chowu koni.

Załatwiając mianowicie sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie podniesienia chowu koni (LW. 92.995/04), powziął Wysoki Sejm na wniosek Komisji gospodarstwa krajowego 4. listopada 1904 następujące uchwały:

„1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia chowu koni.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd, by zmienił reskrypt c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 4. lutego 1904 L. 1577 w tym kierunku, aby usunął podział kraju na trzy okręgi hodowlane, zachowując jednak postanowienie, że w powiatach: nadwórniańskim i kossowskim rozmieszczane być mają po stacyach, względnie darmo dawane (in Privatpflege) przeważnie ogiery rasy huculskiej, w innych zaś okolicach kraju mają być po stacyach rozmieszczane ogiery krwi angielskiej i arabskiej, tudzież w odpowiedniej ilości ogiery „koniki“, prywatnym zaś hodowcom mają być dawane w najem lub darmo (in Privatpflege) ogiery podług uznania hodowcy takiej krwi, jaka odpowiada jakości jego klaczy.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przyznał posiadaczom licencyonowanych ogierów „koników“ subwencye z funduszków c. k. Ministerstwa rolnictwa, co najmniej przez pierwsze trzy lata po udzieleniu licencji, minimalnie po 50 K rocznie.

4. Sejm a) wzywa ponownie c. k. Rząd do podwyższenia zasiłku państwowego na podniesienie chowu koni włościańskich i roboczych dla obydwóch Towarzystw rolniczych i

b) poleca Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie rokowań z c. k. Rządem w tej sprawie, upoważniając Wydział krajowy do podwyższenia zasiłku krajowego na ten cel, począwszy od roku 1906, pod warunkiem, że c. k. Rząd zasiłek państwowy na ten cel podwyższy.

5. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd do powiększenia liczby ogierów rządowych, ustanowionej reskryptem c. k. Ministerstwa rolnictwa z 4. lutego 1904 L. 1.577, a w szczególności do powiększenia liczby ogierów dawanych darmo hodowcom, do poprawienia ich jakości i stosowniejszego ich rozmieszczenia.

6. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, ażeby w interesie podtrzymania chowu koni w monarchii, a w szczególności w Galicyi przyszedł z pomocą hodowcom:

a) przez podwyższenie ceny dotychczasowej za dostarczane 4-letnie i starsze remonty z 650 do 700 K na 800 do 900 K, a za 3-letnie źrebnaki dostarczane Komisjom oddzielnym na potrzeby c. k. armii z 650 do 800 K na 800 do 1.000 K;

b) przez oddawanie z pułków kawalerji do prywatnego użytku rolnikom z zawodu, a w szczególności włościanom tylko klaczy w wieku najwyżej lat sześciu na przeciąg lat pięciu, pod warunkiem, że oni zobowiążą się klaczy tych z chwilą, gdy będą ich własnością, używać do chowu i pokrywać rok rocznie ogierami rządowymi, względnie licencyonowanymi;

c) przez zmianę dotychczasowego systemu sprzedaży wymusztrowanych a do hodowli zdalnych klaczy w tym kierunku, by nie sprzedawano ich, jak dotychczas, przy komendach korpuśnych, ale by je sprzedawano w miejscach, w których pułki konnicy mają załogę.

7. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby w myśl wniosku Komitetu centralnego dla chowu koni przy c. k. Ministerstwie rolnictwie, czynsze płacone za najem ogierów rządowych były w zupełności najemcom zwracane, skoro udowodnionem będzie, że w czasie okresu stanowienia jednego roku pokryto ogierem od Rządu najętym 30 klaczy własnych lub cudzych, a w połowie w razie udowodnienia pokrycia 20 klaczy.

8. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd do uzyskania przy zawarciu traktatu handlowego z Niemcami znacznego obniżenia cła na konie z Austro-Węgier importowane, ustanowionego w projekcie niemieckiej autonomicznej taryfy cłowej, tudzież do ochrony chowu koni w monarchii, a w szczególności w Galicyi przed konkurencją zagraniczną przez nałożenie wyższego cła na konie wprowadzone do Austro-Węgier“.

Przy tej sposobności uchwalił Wysoki Sejm na wniosek posła Cieleckiego następującą rezolucję:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, aby cena najmu ogiera została obniżoną po dościugu ogiera do wieku powyżej 12 lat, niemniej też, by cena najmu nie była obliczoną podług stopy procentowej 6 od ceny nabycia, lecz tylko podług stopy 5 od sta“.

Równocześnie uchwalił Wysoki Sejm na podstawie sprawozdania Komisji gospodarstwa krajowego o wniosku posła Oleśnickiego w sprawie niewłaściwego czasu urzędowania komisji klasyfikujących konie dla wojska następującą rezolucję:

„Wzywa się c. k. Rząd, aby komisye klasyfikujące konie dla celów wojskowych odbywały się nie jak dotąd w miesiącach wiosennych, letnich i zimowych, lecz w pierwszej połowie grudnia“.

Wreszcie 11. listopada 1904 uchwalił Wysoki Sejm w Rubryce X. wydatków budżetu krajowego na rok 1905 kwotę 10.000 K „na subwencyonowanie ogierów prywatnych w celu podniesienia chowu koni włościańskich i robozych gospodarskich do dyspozycji c. k. Towarzystw gospodarskich w porozumieniu z Komitetem doradczym przy c. k. Namiestnictwie (III. rata z nowego sześćdziesiątego roku 1903), (poz. 325), a nadto kwotę 6.000 K „na ogólne cele chowu koni rolniczo-robozych dla obydwu Towarzystw: gospodarskiego we Lwowie i rolniczego w Krakowie (poz. 326).

Przy rozprawach zaś nad powyższą Rubryką budżetu krajowego powziął Wysoki Sejm na wniosek Komisji budżetowej następujące uchwały:

„1. Sejm odsyła do Wydziału krajowego petycję Komitetów c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie (L. s. 712/544) i rolniczego w Krakowie (L. s. 289/162) do zbadania i sprawozdania w r. 1906.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem w celu podniesienia zasiłku państwowego na chów koni rolniczo-robozych dla obydwu Towarzystw rolniczych.

3. Wzywa się ponownie c. k. Rząd, ażeby zakupił znaczniejszą ilość rozpłodników, a zważywszy, że na kupno jednego potrzeba co najmniej 2.000 K, wstawił do budżetu na rok 1905 na ten cel znaczniejszą kwotę.

4. Aby poprawił zarówno jakość jak i powiększył ilość wysyłanych do Galicyi reproduktorów.“

Uchwały Wysokiego Sejmu z r. 1904 w sprawie podniesienia chowu koni rozpadają się więc na cztery główne grupy, mianowicie na uchwały:

I. w sprawie ochrony krajowej hodowli koni w traktacie handlowym z Niemcami.

II. uchwały zawierające postulaty krajowej hodowli koni wobec c. i k. Ministerstwa wojny.

III. uchwały w sprawie postulatów tej hodowli wobec c. k. Ministerstwa rolnictwa,

i wreszcie IV. uchwały w sprawie peparcia akcyi obu krajowych Towarzystw rolniczych na tem polu.

Grupę I. stanowi rezolucya 8-ma z 4. listopada.

Do grupy II. należą rezolucya 6 ta z 4. listopada i uchwała z tegoż samego dnia powzięta w załatwieniu wniosku posła Oleśnickiego.

Do grupy III. należą rezolucye 2, 3, 4 a), 5. i 7-ma z 4 listopada, rezolucya z tegoż samego dnia, uchwalona na wniosek posła Cieleckiego, tudzież rezolucye 3-cia i 4 ta z 11 listopada.

Wreszcie na grupę IV. składają się wspomniana już powyżej rezolucya 4-ta z 4. listopada, rezolucya 1-sza i 2-ga z 11. listopada, tudzież uchwały budżetowe z tego samego dnia (poz. 325 i 326 wydatków budżetu kraj. na rok 1905).

ad I. Ochrony krajowej hodowli koni w traktacie handlowym z Niemcami domagał się Wysoki Sejm od c. k. Rządu w kierunku ułatwienia eksportu koni z Austro-Węgier do Niemiec a utrudnienia importu koni z Niemiec. W tym celu wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd do uzyskania znacznego obniżenia ustanowionego w niemieckiej autonomicznej taryfie cłowej cła na konie, tudzież do nałożenia wyższego cła na konie do Austro Węgier importowane.

Cło na konie z Austro Węgier do Niemiec wprowadzane wynosiło dotychczas wedle traktatu handlowego i cłowego z państwem niemieckim z 6. grudnia 1891 (Dz. pp. Nr. 15 ex 1892) 10 marek za konia w wieku do 2 lat a 20 marek za konia w wieku powyżej 2 lat. Autonomiczna niemiecka taryfa cłowa z r. 1902 oparła cło na konie na nowej podstawie, mianowicie unormowała cło wedle wartości konia, ustanawiając cło w wysokości 90 marek na konia wartości do 1.000 marek, cło w wysokości 180 marek na konia wartości 1.000—2.500 marek, wreszcie cło w wysokości 360 marek na konia wartości ponad 2.500 marek.

Pewne obniżenie tego cła udało się uzyskać Rządowi austro-węgierskiemu w traktacie handlowo cłowym z państwem niemieckim z 25. stycznia 1905, w traktacie przez obie Izby Rady państwa już zatwierdzonym a 1. marca 1906 mającym wejść w życie. W myśl postanowień tego traktatu wynosić będzie cło na konie z Austro-Węgier do Niemiec wprowadzane 72 marek od konia wartości do 1.200 marek a 120 marek od konia wartości 1.200 do 2.500 marek. Za źrebięta ssące nie opłaca się cła. Za źrebięta odsadzone a wprowadzone najpóźniej 31. marca następnego roku po urodzeniu opłacać się będzie cło w kwocie 30 marek. Za konia wartości 300 marek, miary nie dochodzącej do 1'40 m wyniesie cło 30 marek. Znaczniejsze jeszcze obniżenie cła uzyskano tylko dla koni rasy noryckiej (czystej, zimnej krwi), których kraj nasz nie hoduje. Cło w wysokości dotychczasowej (20 marek i 10 marek powyżej i poniżej 2 lat wieku) zatrzymano tylko na konie przeznaczone do hodowli, przez państwo lub za pozwoleniem państwa sprowadzane

Mimo więc pewnego obniżenia ceł w porównaniu z autonomiczną taryfą cłową z r. 1902 przyniósł nowy traktat handlowy z Niemcami z roku 1905 bardzo dotkliwie pogorszenie warunków eksportu koni z Austro-Węgier do państwa niemieckiego. Eksport ten, w którym kraj nasz stosunkowo znaczny brał udział, wyniósł w r. 1903 15 994 koni wartości 11 milionów marek.

Powyższe zaś pogorszenie warunków eksportu koni nie znalazło wcale ekwiwalentu w stosunkowym wzmocnieniu ochrony hodowli tutejszej przed importem koni z Niemiec. Import ten do Austro-Węgier z Niemiec wynosił w r. 1903 845 koni wartości 800.000 marek. Dotychczasowe cło na konie z Niemiec do Austro-Węgier wprowadzane wynosiło wedle traktatu z r. 1891 20 K od konia powyżej dwóch lat wieku i 10 K od konia do 2 lat wieku. W autonomicznej austro-węgierskiej taryfie cłowej ustanowiono cło w wysokości 100 K od konia w wieku powyżej 2 lat i 50 K od konia do 2 lat wieku. W nowym wszakże traktacie handlowym z Niemcami obniżone zostało to cło do 23 koron i 81 groszy od konia w wieku powyżej 2 lat i do 11 koron 90 groszy od konia do 2 lat wieku. W rezultacie więc wynosi cała podwyżka cła w nowym traktacie 3'81 K, względnie 1'90 K podczas, gdy równocześnie Niemcy podwyższyły cło od koni z Austro-Węgier wprowadzane o 52, względnie 100 i więcej marek. I podczas gdy dotychczas cło na konie z Austro-Węgier do Niemiec i z Niemiec do Austro-Węgier wprowadzane mniej więcej się równoważyło, wynosiło bowiem 20 i 10 marek, względnie 20 i 10 koron, to nowy traktat z roku 1905 wprowadził w te stosunki jaskrawą dysproporcję. Niemieckie cło będzie bowiem z reguły dwa i trzy, a nawet sześć i więcej razy wyższe od analogicznego cła austriackiego.

ad II. C. i k. Ministerstwo wojny odpowiedziało na uchwałę 6-tą a) b) i c) Wysokiego Sejmu z 4. listopada 1904 reskryptem z 20. stycznia 1905 L. 21.

Odpowiedź wypadła odmownie na wszystkie żądania przez Wys. Sejm pod adresem tego Ministerstwa uchwalone.

Mianowicie a) Ministerstwo nie uważa za konieczne podwyższenia cen za remonty i żrebaki, gdyż i bez podwyższania tej ceny uzyskuje tak ilościowo jak i jakościowo zupełnie wystarczające pokrycie kontyngentu. Podwyższenie więc ceny za remonty i żrebaki spowodowałoby, zdaniem Ministerstwa, tylko niepotrzebne obciążenie budżetu.

ad b) Ministerstwo stwierdza, że konie wojskowe oddaje się już i tak w pierwszym rzędzie rolnikom zawodowym a to w interesie samej sprawy. Ministerstwo nie może wszakże przyjąć na siebie obowiązku dozorowania, by klacze takie, skoro na własność prywatną przeszły, używane były jedynie do chowu i co roku tylko rządowymi, względnie licencyonowanymi ogierami były pokrywane. Nie może się też Ministerstwo zgodzić na to, by same tylko klacze z pośród koni wojskowych oddawano do prywatnego użytku, ponieważ klacze stanowią tylko $\frac{1}{3}$ część koni wojskowych. Wreszcie za równie niedopuszczalne uważa Ministerstwo skrócenie czasu używania konia wojskowego do 5 lat, a to z tego powodu, że w takim razie musiałaby być znacznie powiększoną liczba koni, oddawanych do prywatnego użytku a wskutek tego musiałoby nastąpić znaczne obciążenie budżetu.

ad c) Za równie niemożliwą z budżetowych względów uważa Ministerstwo decentralizację klaczy z poszczególnych pułków kawalerii wymusztrowanych a ściągniętych dla odbycia ćwiczeń przy trenie do miejsc, w których są siedziby komendy korpusów. Odsyłanie takich klaczy z powrotem do pułków w tym celu, ażeby stamtąd mogli je hodowcy do użytku swego zabrać, wymagałoby znacznych kosztów.

C. i k. Ministerstwo wojny zajęło więc wobec wszystkich powyższych postulatów stanowisko zupełnie analogiczne do tego, jakie zajęło wobec uchwał Wysokiego Sejmu z r. 1903, te same postulaty obejmujących. Ministerstwo motywuje też swą niniejszą odmowę względami, zupełnie analogicznymi do tych, którymi motywowało odmowę zeszłoroczną, a które streściliśmy w przedłożonem w r. 1904 Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie podniesienia chowu koni.

Na uchwałę zaś Wysokiego Sejmu z 4. listopada 1904, powziętą w załatwieniu wniosku posła Oleśnickiego w sprawie pory klasyfikacji koni dla celów wojskowych nie udzieliło dotąd c. i k. Ministerstwo wojny żadnej odpowiedzi.

ad III. Od c. k. Ministerstwa rolnictwa zażądał Wysoki Sejm w uchwałach swych z 4. i 11. listopada 1904, ażeby:

1. zmieniło zasady podziału Galicji na okręgi hodowlane;
2. podwyższyło subwencyę dla posiadaczy licencyonowanych ogierów krajowej rasy galicyjskiej, niewłaściwie „konikami“ zwanej;
3. poprawiło ilość i jakość ogierów rządowych;
4. przyznało pewne udogodnienia hodowcom, biorącym w najem ogiera rządowego;
5. i podwyższyło subwencyę państwową dla obu krajowych Towarzystw rolniczych na popieranie chowu koni przeznaczonych do pracy na roli w naszym kraju.

C. k. Ministerstwo rolnictwa odpowiedziało na powyższe uchwały Wysokiego Sejmu reskryptem z 15. marca 1905 r. L. 6.297, a to po zasięgnięciu co do tych spraw opinii Komitetu dla spraw chowu koni przy c. k. Namiestnictwie.

Odpowiedź powyższa wypadła następująco:

ad 1. Reskryptem z 4. lutego 1904 L. 1.577 podzieliło Ministerstwo Galicyę na trzy okręgi hodowlane, mianowicie: 1) okręg zachodni, obejmujący część kraju od granicy aż po Dunajec; 2) okręg wschodni, obejmujący całą resztę Galicji na wschód od Dunajca z wyłączeniem powiatów politycznych Kosów i Nadwórna, a wreszcie 3) okręg, obejmujący powyższe dwa powiaty.

W pierwszym okręgu miała być hodowla koni prowadzoną w kierunku anglo-arabskim, w drugim okręgu w kierunku arabsko-angielskim, w trzecim okręgu miała się oprzeć hodowla na rasie huculskiej.

W pierwszym więc okręgu dostarczać miał c. k. Rząd ogierów rządowych tylko angielskiej rasy, w drugim okręgu dopuszczane by były ogiery rządowe tylko

rasy arabskiej i krajowej galicyjskiej („koniki“), w trzecim wreszcie okręgu tylko „hucuły“.

Dla uzyskania zaś zupełnej jednolitości typu hodowlanego w powyższych okręgach zwrócił się Rząd równocześnie do Wydziału krajowego z prośbą o przedłożenie Wysokiemu Sejmowi projektu noweli do ustawy z 8 grudnia 1881 (Dz. ust. kraj. Nr. 71), zmieniającej ustawę powyższą w tym kierunku, by w powyższych okręgach hodowlanych tylko takie ogiery prywatne mogły otrzymywać licencyę, które odpowiadać będą typowi hodowlanemu w danym okręgu przyjętemu.

Zgodnie z opinią Sekcyi stałej krajowej Komisji dla spraw rolniczych przedłożył też istotnie Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi na zeszłorocznej sesji projekt noweli, w powyższym kierunku zmieniającej ustawę krajową z 8. grudnia 1881. Wysoki Sejm wszakże nie przychylił się do powyższej myśli, wezwał natomiast c. k. Rząd do zniesienia podziału kraju na powyższe okręgi hodowlane i oparcia podziału Galicyi na strefy pod względem hodowli koni na następujących zasadach: W powiatach kosowskim i nadwórniańskim mają być rozmieszczone ogiery rządowe rasy przeważnie huculskiej. Natomiast w innych okolicach kraju mają być na stacyach rozmieszczane ogiery rządowe tak angielskiej jak arabskiej rasy, tudzież ogiery rasy krajowej, prywatnym zaś hodowcom mają być dawane w najem lub darmo ogiery tej rasy, która wedle uznania hodowcy odpowiada jakości jego klaczy.

Ministerstwo przychyliło się w części do powyższego żądania Wysokiego Sejmu. Mianowicie w reskrypcie powyżej zacytowanym z 15. marca 1905 zmieniło reskrypt swój z 4. lutego 1904 w tym kierunku, że hodowla koni w Galicyi będzie prowadzoną nie wyłącznie już, ale tylko przeważnie w kierunku anglo-arabskim w okręgu zachodnim a tak samo w kierunku arabsko-angielskim w okręgu wschodnim. Tylko w powiatach kosowskim i nadwórniańskim pozostaje w mocy przepis o wyłączności ogierów rasy huculskiej. Do użytku prywatnego darmo dawane będą ogiery rządowe tylko rasy arabskiej (drobniejsze), tudzież ogiery rasy krajowej i hucuły. Natomiast w najem dawane będą ogiery rządowe tej rasy, jakiej zażądają hodowcy. Reskrypt ministeryalny nie wspomina o ogierach, rozmieszczanych na stacyach, które stanowią blisko 70% ogółu ogierów rządowych w Galicyi i dlatego nadają ton i typ hodowli w danym okręgu. Z ogólnej wszakże zasady, wypowiedzianej w reskrypcie ministeryalnym z 15. marca 1905 wynika niewątpliwie, że właśnie w rozmieszczaniu ogierów rządowych na stacyach będzie się Rząd kierował zasadą podziału Galicyi na trzy okręgi hodowlane i dlatego też będzie umieszczał na stacyach na zachód od Dunajca przeważnie ogiery rasy angielskiej, na wschód od Dunajca przeważnie ogiery rasy arabskiej i rasy krajowej, w powiatach zaś nadwórniańskim i kosowskim wyłącznie tylko „hucuły“.

ad 2 Reskryptem z 4 lutego 1904 L 1577 oświadczyło c. k. Ministerstwo rolnictwa gotowość udzielania posiadaczom licencyonowanych ogierów rasy krajowej przynajmniej przez 3 lata subwencji rocznej w kwocie 20 K z funduszków c. k. Ministerstwa rolnictwa.

Wysoki Sejm nie przychylił się był wprawdzie do przedłożonego przez Wydział krajowy z inicjatywy c. k. Rządu pochodzącego wniosku w sprawie zmniejszenia składu Komisji licencyonującej ogiery tej rasy, uznając wszakże za jedno z ważnych zadań odrodzenie typu konia krajowej rasy, mylnie przez władze rządowe „konikiem“ zwanego, wezwał c. k. Rząd do podwyższenia subwencji dla posiadaczy licencyonowanych ogierów tej rasy przynajmniej do 50 K rocznie.

C. k. Rząd przychylił się w zupełności do powyższego żądania Wys. Sejmu. Reskryptem z 15. marca 1905 L 6.297 przyznało c. k. Ministerstwo rolnictwa na lata 1905, 1906 i 1907 subwencye roczne w wysokości 50 K posiadaczom takich licencyonowanych ogierów. Subwencję tę wypłaci zaraz po zalicencyonowaniu takiego ogiera delegat komendy stadników rządowych na żądanie posiadacza ogiera za kwitem należycie ostemplowanym. Przez przyjęcie tej subwencji zobowiązuje się posiadacz takiego ogiera do używania go do stanowienia cudzych klaczy w najbliższym okresie stanowienia.

ad 3. W sprawie ogierów rządowych w Galicyi wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd: *a)* do powiększenia liczby ogierów rządowych w ogóle; *b)* do powiększenia w szczególności liczby ogierów dawanych hodowcom do prywatnego użytku darmo (in Privatpflege); *c)* do poprawienia jakości ogierów rządowych i *d)* stosowniejszego ich rozmieszczenia

W powyższych postulatach, zawartych w uchwale Wysokiego Sejmu,

powziętej na wniosek Komisji gospodarstwa krajowego 4. listopada 1904, mieszczą się już wezwania c. k. Rządu, uchwalone 11. listopada przez Wysoki Sejm na wniosek Komisji budżetowej, mianowicie wezwania do powiększenia ilości i poprawienia jakości wysyłanych do Galicji reproduktorów, tudzież do zakupu znaczniejszej liczby reproduktorów i wstawienia na ten cel do budżetu na rok 1905 wyższej kwoty.

Reskrypt c. k. Ministerstwa rolnictwa z 15. marca 1905 L. 6.297 zawiera odpowiedź na punkty *a)* i *b)* uchwały Wysokiego Sejmu z 4. listopada 1904. Ministerstwo przychyliło się mianowicie do powyższych żądań Wysokiego Sejmu, przyzwalając na powiększenie liczby ogierów rządowych w Galicji od roku 1906 począwszy o 20 ogierów przeznaczonych wyłącznie tylko do użytku prywatnego hodowców za darmo. W r. 1906 wynosić więc będzie liczba ogierów tej ostatniej kategorii w Galicji 80, ogólna zaś liczba ogierów rządowych w naszym kraju 585. Z tej liczby najwyżej 395 ogierów może być rozmieszczonych na stacyach a najwyżej 110 może być danych w najem za czynszem. Wskutek tego też do użytku prywatnego hodowców bez wynagrodzenia prócz 80 ogierów, które tylko w ten sposób będą użyte, mogą być oddane w r. 1906 w pewnej części i ogiery rządowe dwóch pierwszych kategorii, tj. przeznaczone na stacye i do najmu, a to o ile z jednej strony zgłosi się na nie na tych właśnie warunkach odpowiednia liczba hodowców, a z drugiej strony o ile nie wszystkie ogiery dwóch pierwszych kategorii zostaną wynajęte lub umieszczone na stacyach.

Wogóle podniósł się stan ogierów rządowych w Galicji w przeciągu ostatnich dwóch lat z 545 w r. 1903 na 585 w r. 1906. W tem liczba ogierów rządowych, dawanych do użytku hodowcom bez wynagrodzenia podwoiła się w tym czasie, z 40 w r. 1903 wzrosła do 80 na r. 1906

ad 4. Następujących udogodnień zażądał Wysoki Sejm od c. k. Rządu dla hodowców, biorących w najem ogiera rządowego: *a)* zwrotu czynszu najmu w całości, jeśli ogier pokrył w jednym roku 30 kłaczy, a w połowie, jeśli pokrył 20 kłaczy; *b)* obniżenia ceny najmu ogiera, liczącego ponad 12 lat i *c)* zniżenia wogóle ceny najmu z 6% na 5% ceny kupna ogiera.

W reskrypcie zacytowanym nie przychyliło się c. k. Ministerstwo do żądania *ad a)*, jakkolwiek zasadniczo się zgadza na powyższe żądanie, za którym oświadczył się też Komitet centralny dla spraw chowu koni przy c. k. Ministerstwie rolnictwa. Na odmowne stanowisko c. k. Ministerstwa w tej sprawie wpłynęła opinia Komitetu dla spraw chowu koni przy c. k. Namiestnictwie we Lwowie, przeciwna przyznaniu powyższych warunkowych udogodnień hodowcom. Komitet ten oświadczył się bowiem za ogólnem niżeniem ceny najmu ogiera, niezależnem od żadnego warunku. Reforma wszakże w tym ostatnim kierunku miałaby, zdaniem c. k. Ministerstwa, na celu wyłącznie tylko materyalną ulgę dla poszczególnych hodowców, nie uwzględniałaby zaś ogólnego celu hodowli, tj. tendencji do jak najintensywniejszego wyzyskania ogiera rządowego i do przyznania w zamian za to i właśnie w miarę wyzyskania go dla hodowli pewnej premii w formie uwolnienia w całości lub w części od opłacania ceny najmu danego ogiera. Ministerstwo pozostawiło więc tę kwestyę na razie w zawieszeniu, zażądało mianowicie ponownie opinii w tej sprawie Komitetu dla spraw chowu koni przy c. k. Namiestnictwie we Lwowie. Z tego też zapewne powodu nie powzięło c. k. Ministerstwo decyzji w sprawie uchwał Wysokiego Sejmu powyżej *ad b)* i *c)* streszczonych.

W przedłożonem Wysokiemu Sejmowi w r. 1904 sprawozdaniu w przedmiocie podniesienia chowu koni podniosła sejmowa Komisja gospodarstwa krajowego dwie inne jeszcze niedogodności, dotyczące hodowców, biorących w najem ogiera rządowego. Komisja wyraziła też przekonanie, że Wydział krajowy poruszy sprawę rewizji tych przepisów wobec c. k. Rządu.

Komisja oświadczyła się mianowicie za zmianą przepisu, na mocy którego pobiera Rząd przy oddawaniu hodowcy ogiera w najem prócz czynszu najmu także i należytość stempłową podług skali III. i to nie od kwoty najmu za rok się należącą, ale od kwoty, za którą odosny ogier został przez Rząd kupiony. Wskutek tego też przy najmie cenniejszego ogiera płaci hodowca za sam stempel 50—100 K.

Drugą niedogodnością jest przepis, wedle którego najmujący ogiera rządowego ręczyć musi wedle §. 7. kontraktu najmu za zwrot całej ceny kupna ogiera na wypadek, gdyby z winy najmującego ogier zginął lub okazał się do chowu nie-

zdatnym. Zdaniem Komisji zaś winien hodowca ręczyć tylko za rzeczywistą wartość ogiera w odnośnej chwili. Wartość ta zmniejsza się zaś wraz z wiekiem ogiera.

Uznając za zupełnie uzasadnione powyższe wywody Komisji gospodarstwa krajowego, zwrócił się Wydział krajowy do LW. 40.324/1905 w obszernym piśmie do c. k. Namiestnictwa. Wyłuszczaając niedogodności z powyższych przepisów wynikające, prosił Wydział krajowy, ażeby c. k. Namiestnictwo wyjednało u c. k. władz centralnych zmianę tych przepisów w tym kierunku, by stempel przy kontrakcie najmu ogiera opłacało się tylko od ceny jednorocznego najmu ogiera, a odpowiedzialność za zwrot szkody, ciężąca na najemcy wobec skarbu państwa za ogiera najętego stosowała się nie do ceny kupna ogiera, ale do jego wartości faktycznej w chwili krytycznej. Wydział krajowy wskazał na to, że zmiana przepisów w powyższym kierunku odpowiadałaby interesowi hodowli, a tem samem interesowi ogólnemu, zabezpieczałaby zaś w zupełności uprawnione interesa skarbu państwa, odejmując wszakże tym przepisom charakter czysto fiskalny, z wielką uciążliwością dla hodowców połączony. Wydział krajowy podniósł wreszcie, że usunięcie powyższych przeszkód, tamujących należyte wyzyskanie ogierów rządowych do użytku prywatnego hodowców za opłatą najmu przeznaczonych jest tem donioślejszym postulatem hodowli w naszym właśnie kraju, który w porównaniu z innymi krajami koronnymi upośledzony jest pod względem liczby ogierów rządowych wogóle, a w szczególności pod względem liczby ogierów dawanych hodowcom do użytku prywatnego bez wynagrodzenia. Uwzględniając już bowiem podwyższenie stanu ogierów rządowych w Galicyi na r. 1906 przyznane, wynosić będzie liczba ogierów rządowych w naszym kraju zaledwie czwartą część ogólnej liczby ogierów rządowych w państwie, jakkolwiek wedle spisu koni z 31. grudnia 1900 r. 50·5% wszystkich koni w państwie, a 52·6% wszystkich stanownych klaczy w państwie przypada na Galicyę. Zawsze jeszcze przypada w Galicyi jeden ogier rządowy na 643 klaczy, podczas gdy w całym państwie, z wyłączeniem Galicyi, przypada jeden ogier rządowy na 182 klaczy. Liczba ogierów rządowych zaś, przeznaczona do użytku prywatnego hodowców bez wynagrodzenia wynosić będzie w Galicyi od r. 1906 13·7% ogólnej liczby ogierów rządowych w Galicyi, podczas gdy w innych krajach koronnych liczba ogierów tej kategorii stanowi 22·96% ogółu ogierów rządowych. Tem donioślejszego więc znaczenia dla przyszłości naszej hodowli nabiera sprawa odpowiedniego, z wymogami tej hodowli zgodnego unormowania warunków najmu ogierów rządowych, że ogiery tej właśnie kategorii, w innych krajach koronnych prawie nieznaney, stanowią (w liczbie 110) 18·8% ogólnej liczby ogierów rządowych w Galicyi. Od właściwego rozwiązania więc tego zadania zależy wyzyskanie należyte prawie piątej części ogierów rządowych w kraju.

C. k. Rząd nie odpowiedział dotychczas na powyższe pismo Wydziału krajowego.

ad 5. Uchwałą (4 a) z 4. listopada 1904 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd do podwyższenia zasiłku państwowego na podniesienie chowu koni włościańskich i gospodarskich roboczych dla obydwu Towarzystw rolniczych, uchwałą zaś (2-gą) z 11. listopada 1904 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie w tej sprawie rokowań z c. k. Rządem.

Wywiązując się z powyższego polecenia Wysokiego Sejmu, wystosował Wydział krajowy 27. grudnia 1904 LW. 111.192/1904 obszerne pismo do c. k. Namiestnictwa, w którym wskazał na to, że fundusze na ten cel dotychczas łożone, są absolutnie niewystarczające, że zachodzi nietylko potrzeba przeznaczania większych funduszy na podniesienie chowu koni, ale że wylania się zarazem potrzeba rewizji stosowanego dotychczas na tem polu systemu, a w szczególności potrzeba użycia nowych środków, któreby skuteczniejszymi się okazały od dotychczasowych. Wydział krajowy zwrócił więc uwagę c. k. Rządu na projekt przedłożony przez Komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych w petycyach w r. 1904 do Wysokiego Sejmu wniesionych a przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do sprawozdania przekazanych. Komitety Towarzystw rolniczych wystąpiły mianowicie z projektem założenia pewnej liczby stadnin w kraju przy pomocy subwencji rocznej w kwocie 60 000 K, przyznanej na przeciąg lat 10 z funduszu krajowego a przeznaczonej na koszt założenia stadnin i następnie subwencyonowanie koni z tych stadnin zakupionych. Komitety sądzą, że na tej drodze możnaby w stosunkowo najkrótszym czasie i stosunkowo najmniejszym kosztem wyprodukować jak największą liczbę dobowego materiału rozplodowego, koniecznego do dalszej akcyi podniesienia hodowli

koni w naszym kraju. Wydział krajowy zapytywał więc, czy c. k. Rząd nie byłby skłonny do podwyższenia wogóle subwencji państwowej na podniesienie chowu koni dla obu krajowych Towarzystw rolniczych, a w szczególności czy nie byłby skłonny przeznaczyć tę subwencję na zakładanie stadni w myśl wniosków przez Komitety sformułowanych.

Reskrypsem z 15. marca 1905 L. 6.297 podwyższyło c. k. Ministerstwo rolnictwa subwencję państwową dla obu Towarzystw z 10 000 na 20.000 K rocznie począwszy od roku 1906 na razie na lat sześć t. j. do roku 1911 włącznie, a to pod warunkiem, że Towarzystwa składać będą z końcem roku szczegółowe rachunki z użycia tych kwot. Nie przychyliło się wszakże c. k. Ministerstwo do tego, by subwencję państwową przeznaczać mogły Towarzystwa na inne, nowe środki popierania chowu koni. Przeciwnie warunkiem wyraźnym przyznania tej subwencji jest użycie jej wyłącznie na dotychczasowe środki popierania tej hodowli, t. j. na premie dla posiadaczy klaczy i źrebiąt, tudzież na subwencje dla posiadaczy licencyjonowanych ogierów, a to w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z 10. sierpnia 1896 L. 15.452.

Odmowę powyższą motywuje c. k. Ministerstwo rolnictwa tem, że nie ma na powyższe cele żadnych w ogóle funduszy do dyspozycji, powtóre zaś tem, że w miarę rozporządzalnych funduszy zajmuje się samo zakupnem ogierów dla celów hodowli, opieka zaś roztaczana przez Rząd nad hodowlą koni w państwie nie może iść tak daleko, by z funduszy państwowych subwencyonowano prywatne stadniny.

ad IV. Akcja krajowych Towarzystw rolniczych, zmierzająca do podniesienia hodowli konia, przeznaczonemu do pracy na roli w naszym kraju, nabiera doniosłego znaczenia w obecnej właśnie chwili, w której bardziej niż kiedykolwiek hodowla krajowa z natury rzeczy jako wyłączny swój cel wytknąć sobie musi kierunek powyższy, t. j. produkcję konia do pracy na roli w naszych stosunkach się nadającego. Brak odpowiednich, do powyższego zadania nadających się koni stanowiłby musiał prawdziwą klęskę ekonomiczną w kraju na wskroś rolniczym, bo przeszkodę w należytej uprawie, w odpowiednim wyzyskaniu ziemi. Celem zabiegów więc czynników publicznych na polu hodowli koni w naszym kraju byłoby zawsze w pierwszym rzędzie wytworzenie jak najlepszego materiału konia rolniczo-roboczego. Cel ten staje się jednak w obecnej chwili niemal wyłącznym wobec nowego traktatu handlowego z Niemcami z jednej, a stanowiska c. i k. Ministerstwa wojny w sprawie ceny remont z drugiej strony. Hodowla koni w Galicyi skierowaną była w ostatnim czasie zawsze jeszcze w znacznej stosunkowo mierze w dwóch kierunkach: w kierunku eksportu koni zbyt kosztownych wyższej wartości do Niemiec i w kierunku produkcji konia dla użytku c. i k. armii. Nowy traktat handlowy zamyka, rzecz można, drogę eksportowi koni z Galicyi do Niemiec, a w każdym razie utrudnia go w bardzo wysokim stopniu. Wszystkie niemal bowiem niżenia cel w tym traktacie uzyskane wyjdą na korzyść hodowli koni zachodnich tylko krajów koronnych. Cło na konie wartości ponad 2 500 marek, a takie konie przedewszystkiem eksportowano z Galicyi do Niemiec, pozostało w traktacie niezmienione, wynosi ustanowioną w niemieckiej autonomicznej taryfie cłowej kwotę 360 marek. I na inne wszakże mniejszej wartości konie nałożono obecnie cło bez porównania wyższe od dotychczasowego. Z drugiej zaś strony cena płacona przez zarząd c. i k. armii za remonty nie pokrywa już oddawna kosztów produkcji, mimo to c. i k. Ministerstwo wojny wbrew dwukrotnym już uchwałom Wysokiego Sejmu trwa dotąd na stanowisku nieprzychylnem podniesieniu tej ceny, a tem samem uniemożliwia rozwój hodowli w powyższym kierunku.

Nad podniesieniem hodowli konia rolniczo-roboczego pracują oba krajowe Towarzystwa rolnicze od szeregu lat przy pomocy subwencji kraju i państwa. Działalność Komitetów polegała na subwencyonowaniu licencyjonowanych ogierów prywatnych, na premiowaniu klaczy i źrebiąt i zakupnie wyłącznie z krajowej subwencji ogierów przeznaczonych na stacye. Na powyższe cele miały Komitety do dyspozycji w ostatnim roku 1904 10 000 K ze strony c. k. Rządu, a 16 000 K ze strony kraju, razem więc 26 000 K, które rozdzielano w stosunku 2 : 1 między Komitety lwowski i krakowski, tak, że Komitet Towarzystwa gospodarskiego otrzymał 17 333 koron a Komitet Towarzystwa rolniczego 8 667 koron. Działalność więc obu Komitetów na tem polu obracała się w bardzo ciasnych granicach tak pod względem

środków, stosowanych dla podniesienia chowu tego typu koni jak i pod względem funduszków na ten cel przeznaczonych.

Uchwałą z 4. i 11. listopada 1904 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie rokowań z c. k. Rządem w sprawie podniesienia subwencji państwowej dla obydwóch Towarzystw rolniczych na podniesienie chowu koni przeznaczonych do pracy na roli i upoważnił Wydział krajowy do podwyższenia subwencji krajowej na ten cel pod warunkiem, że c. k. Rząd subwencją państwową podwyższy.

Wobec tego więc, że c. k. Rząd wspomnianym powyżej reskryptem c. k. Ministerstwa rolnictwa z 15 marca 1905 L. 6.297 podwyższył subwencją państwową na ten cel do 20.000 K, wstawił Wydział krajowy w myśl powyższego upoważnienia Wysokiego Sejmu kwotę 20.000 K w wysokości równej subwencji państwowej do preliminarza budżetu krajowego na r. 1906 na cel powyższy.

Uchwałą zaś z 11. listopada 1904 r. odesłał Wysoki Sejm streszczone powyżej pod III. 5) petycyje Komitetów obu Towarzystw rolniczych Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania w r. 1906.

Wydział krajowy zasięgnął w tej sprawie zdania krajowej Komisji dla spraw rolniczych, której Sekcja stała na posiedzeniu z 20. maja 1905 oświadczyła się w zasadzie za zastąpieniem dotychczas stosowanych sposobów popierania chowu koni sposobami wskazanymi w powyższych petycyjach, t. j. za przeznaczaniem całej odtąd subwencji kraju i państwa (na rok 1906 40.000 K wynoszącej) na zakładanie stadnin, z ewentualnem przeznaczaniem drobnej tylko kwoty na stosowane dotychczas sposoby popierania tego chowu. Wobec tego jednak, że c. k. Rząd wyraźnie zastrzegł użycie subwencji państwowej na środki dotychczasowe, tudzież ze względu na różnice zachodzące co do poszczególnych kwestyj z tego zakresu pomiędzy uchwałami Wysokiego Sejmu a stanowiskiem doradczego Komitetu dla spraw chowu koni przy c. k. Namiestnictwie, doradziła powyższa Sekcja Wydziałowi krajowemu, ażeby przedewszystkiem, t. j. przed rozstrzygnięciem pytania co do programu dalszej akcji na tem polu zwrócił się do c. k. Namiestnictwa z propozycją urządzenia wspólnej konferencji reprezentantów krajowej Komisji dla spraw rolniczych z członkami Komitetu dla spraw chowu koni przy c. k. Namiestnictwie a to dla ostatecznego ustalenia programu tej akcji.

Zgodnie z tą opinią wystosował Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa 25. maja 1905 do L.W. 48.868 odezwę, w której podniósł, że przy stosowaniu dotychczasowych środków i w granicach funduszków dotąd na ten cel łożonych nie tylko nie można skutecznie dźwignąć tej hodowli, ale nie podobna nawet powstrzymać coraz większego jej upadku. Obok potrzeby więc podwyższenia subwencji na ten cel wyłania się konieczność szukania nowych dróg na tem polu. Wskazawszy zaś na zakomunikowany Rządowi już odezwą z 27. grudnia 1902 L. 11.192 projekt założenia stadnin w kraju, poruszył Wydział krajowy myśl urządzenia konferencji wyż wspomnianej, a to w nadziei, że wymiana zdań między członkami fachowych doradczych organów tak c. k. Namiestnictwa jak i Wydziału krajowego przyczyni się najskuteczniej do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy, do ustalenia programu dalszej akcji i do ostatecznego, jednolitego sformułowania postulatów hodowli krajowej wobec c. k. władz centralnych.

C. k. Namiestnictwo odpowiedziało na to odezwą z 15. lipca 1905 L. 80.803, w której pozostawia uznaniu poszczególnych członków Komitetu dla spraw chowu koni, czy i o ile będą mogli wziąć udział w tej konferencji.

Konferencję tę zamierza Wydział krajowy zwołać, o ile to będzie możebnem, na krótki czas przed zebraniem się Wysokiego Sejmu.

Sprawozdania niniejszego nie zamykamy wnioskiem o ponowne uchwalenie przez Wysoki Sejm rezolucyj pod adresem c. k. Rządu w tych wszystkich sprawach, w których c. k. Rząd do poprzedniego wezwania ze strony Wysokiego Sejmu albo się nie zastosował, albo też na wezwanie wcale nie odpowiedział. Nie przedkładamy więc Wysokiemu Sejmowi wniosku o uchwalenie po raz trzeci wezwania do podniesienia ceny remont i do przyznania przez c. i k. Ministerstwo wojny tych wszystkich udogodnień, których domagał się Wysoki Sejm w uchwałach z r. 1903 i 1904. Powyższe uchwały bowiem Wysokiego Sejmu dały już dobitny wyraz stanowisku Reprezentacyi kraju w tych sprawach. Wydział krajowy nie wątpi też, że uchwały

te stanowić będą wskazówkę, obowiązującą dla zastępców naszego kraju w innych ciałach reprezentacyjnych, a w szczególności także w ankiecie w sprawie rewizji systemu remontowania c. i k. armii, którą w myśl uchwały Delegacji austriackiej z 30. maja 1904 winien zwołać c. i k. Minister wojny. Wydział krajowy nie przedkłada też wniosku o uchwalenie rezolucyj w sprawach poprzednimi uchwałami Wysokiego Sejmu objętych, a przez c. k. Rząd dotąd niezalatwionych, a to ze względu na to, że c. k. Ministerstwo rolnictwa, do którego zakresu działania sprawy powyższe przeważnie należą, na ogół nader przychylnie wobec wezwań ze strony Wysokiego Sejmu zajęło stanowisko a w zawieszeniu pozostawiło tylko te sprawy, co do których Komitet galicyjski dla spraw chowu koni przeciwne uchwałę Wysokiego Sejmu objawił zapatrywanie. Mamy zaś nadzieję, że różnice dadzą się uchylić albo przynajmniej znacznie zredukować na zamierzonej konferencji.

Wobec tego ogranicza się Wydział krajowy do przedłożenia Wysokiemu Sejmowi wniosku:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie podniesienia chowu koni.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:
Dr. Tadeusz Pilat w. r.
Członek Wydziału krajowego.